

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Можайская средняя общеобразовательная школа»

<p>«Рассмотрено» на заседании МО учителей начальных классов Протокол № <u>1</u> от «<u>29</u>» <u>августа</u> 20<u>24</u>г. руководитель МО <u>Ганжурова С.С.</u></p>	<p>«Согласовано» заместитель директора по УВР <u>Ганжурова С.С.</u> / Ганжурова Д.С. / «<u>30</u>» <u>августа</u> 20<u>24</u>г.</p>	<p>«Утверждено» Приказ № <u>44</u> от «<u>02</u>» <u>09</u> 20<u>24</u> г. директор МБОУ «МСОШ» <u>Дыбиков Э.Б.</u> МБОУ «МСОШ»</p>
---	---	---

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родной литературе
(указать предмет, курс, модуль)
Класс 2
Количество часов в год 68
Учитель Ганжурова Сарюна Содномовна, учитель начальных классов

с.Можайка
2024 г.

Удхаараа ойлгосотой богонихон рассказ, онтохо, шүлэг гү, али басни үхибүүд уншахадаа, зохёолой удхые, гол шухала һанал бодолые, үйлэдэгшэ нюурнуудые, тэдэнэрэй абари зан, үйлэ хэрэгүүдые бата бэхеэр ойлгожо абаха болоно. Уран зохёолой дүрсэлэн харуулдаг аргуудые, илангаяа хэлэнэйн баялиг тухай ойлгожо абаха.

Хоёрдохи классай программа соо жэлэй дүрбэн саг ба хүнүүдэй хэдэг ажал, арад зоной ёһо заншал, эжы абын алтан хургаал, гэр бүлэ ба уг гарбал, табан хушуу мал тухай, һайн һайхан абари зан хүмүүжүүлгэ харуулһан уран зохёолнууд гол һуури эзэлхэ болоно. Үшөө тиихэдэ уншаһан текстээ удхаарнь хэдэн хубинуудта хубааха, зохёолой гол һанал бодолые оложо шадаха, болоһон үйлэ ушарнуудые, өөрынгөө хандалгыг харуулха, уншаһанаа дэлгэрэнгыгээр ба тобшоор хөөрэхэ шадабаритай болохо.

Гурбадахи классай программа соо түрэл һайхан тоонто нютаг, тэрэнэй баялиг, табан хушуу мал, тэрэнэй олзо хэшэг, түрэл гарал ба Зага гуламта, буряад арадай ёһо заншал, арадай һайндэр – сагаалган, үхибүүдэй нааданууд, бэеэ зүбөөр абажа ябалга, сээрлэхэ ёһо гурим тухай уран зохёолнууд гол һуури эзэлхэ болоно. Уншаһан текстынгээ удхые, илангаяа басниин удхые ойлгоод, тобшохоноор хэлэжэ үгэхэ.

Дүрбэдэхи классай программа соо түрэл һайхан Буряад нютаг, Эхэ байгааһаа хүндэлхэ ба гамнаха гурим, ёһо, нютагай зэрлиг амитад, шубууд ба тэдэнэй ажамидарал, буряад арадай ёһо заншалууд, сэсэн хургаал заабаринууд, арад зоной һайндэрнүүд, Буддын шажанай түүхэхээ, «арбан сагаан буян» ба «арбан хара нүгэл» тухай статьянууд, расказууд, онтохонууд, шүлэгүүд, дуунууд оруулагдахаар хараалагдана.

Уран зохёол уншахадаа, бэеэ даанги уншалгада һураха, юундэб гэхэдэ, табадахи класста түрэлхи литература үзэлгэдэ бэлэдхэл боложо үгэхэ ха юм.

Литературна уншалгын зорилгонууд.

Мүнөө үедэ тайлбарилан уншалгаһаа литературна уншалгада орожо байһан шэнэ хараа бодолнуудай дэлгэржэ байһан үедэ уншалгада хургалгын ябасыг хоёр шэглэлтэйгээр ябуулагдана:

1. уншалгада хургалга (уншалгын дадал бүрилдүүлгэ болон нарижуулга, уран зохиолой текст хадуун абалга, бэеэ даагаад уншаха дадал бүрилдүүлгэ);
2. һурагшадта литературна мэдэсэ үгэжэ, бага наһанай һурагшадтай литературна һуралсал болон литературна хүгжэлтэ хангаха.

Литературна уншалгын хэшээнүүдтэ бага наһанай һурагшадтай хэлэлгын дадал бүрилдүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулха, тэдэнэй шухалань — уншалгын ажаябуулгын үедэ уншалгын дадал хүгжөөлгэ болоно. Эндэһээ уламжалан литературна уншалгын гол зорилгонь – уран һайхан үгын хүсөөр һурагшын хүгжэлтэдэ нүлөөлхэ, искуствада дурлал түрүүлжэ, уран зохиолой гайхамшагта һайхан орон руу һурагшыг шэглүүлхэ, хүн амитанай оюун дүй дүршэлдэ хамжуулха болоно.

Энэ гол зорилго хэшээл бүхэндэ бээлүүлжэ, удаадахи тодорхой зорилгонуудыг шийдхэхэ шухала:

- уншалгын дүршэл олгожо, хэлэлгын шадабаринуудыг бүрилдүүлхэ;
- уран зохиол дүүрэн хадуун абажа, геройнуудтань сэдхэлээ үдэхэ, эмоциональнаар хандаха шадабари хүгжөөхэ;
- уран зохиол сэдхэлээрээ мэдэрхэ, ойлгохо, зохиолой дүрсэ (образ) байгуулһан уран аргуудыг таниха, тухайлан бодомжолхо зохиохы дадалнуудыг хүгжөөхэ;
- хүүгэдэй поэтическэ дуулан шагналга (поэтический слух), уран һайханда нарин хандалга (художественный вкус) хүгжөөжэ, жэнхэни буряад хэлэлгэ шагнажа хургаха;

- ном уншажа, оршон тойронхи байдалыг, байгаалийг мэдэрэн анхаржа хургах;
- зохиолнуудыг гүнзгийгөөр ойлгохо дадал олгохо;
- сэдэбээрээ, жанраараа элдэб зохиолнуудыг уншуулжа, хурагшадтай мэдэсэл үргэдхэх; - бага наһанай хурагшадта зориулагдаһан эрхим уран (высокохудожественный) зохиолнуудтай болон наһуна-познавательна литературатай танилсуулаха;
- зохиолой хэлэн, удха дээрэнх хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлхэ (формирование ценностных ориентиров личности);
- эхин зүйлэй литературоведческэ болон хэлэлгын мэдэсэ бүрилдүүлхэ;
- уран зохиол анализ хэхэ эхин шадабаринуудыг бүрилдүүлхэ; -олоһон мэдэсэнүүдээ, шадабаринуудаа, дадалнуудаа гүнзгийрүүлэн нарижуулжа хургах.

Литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлгэ.

Литературна уншалга хадаа хүмүүжүүлгын гүнзгийг удха шанартай. Литературна уншалгын хэшээлнүүд һанал бодолоо дүүрэнээр, гуримтайгаар хэлэхэ, геройнуудтай хэһэн үйлэ хэрэгүүдыг, абари зан, үйлын хүгжэлтыг жэһээнүүдээр баримталан, бодомжолхо, согсолхо, уран гоёор хөөрэхэ дүршэл шадабаринуудыг хүгжөөнэ. Түрэл арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ, уншажа байгаа зохиолнууд дээрэ үндэһэлэн, Эхэ орондоо дурлал, үнэн сэхэ ябадал, нигүүлэсхы сэдхэл хэргээн, ниитын ёһотой эрхэтэн болон хүмүүжүүлэгдэнэ.

Литературна уншалгын хэшээлнүүдэй удха шанар.

Эхин хургуулийн урда заншалта ёһоороо бага наһанай хурагшадыг уншуулжа хургах гэһэн зорилго табигдана. Гүрэнэй һуралсалай Шэнэ Стандартын (ФГОС) эрилтээр эдир уншагша зохиолой гол удхыг ойлгожо, сэдхэлээ ханангаар уншаха ёһотой болоно. Уншаха номой гол удхань дээдэ хэмжээнэй элдэб жанрай уран зохиолнууд болоно. Уран зохиол уншуулхадаа, багша хурагшадтай анхаралыг татаха, һонирхол түрүүлхэ, эршэ урматайгаар үзэжэ, уншаһан зохиолойнгоо идеяг удха болон уран һайханыг ойлгожо абаха, һанал бодолыг залаха гэһэн удха шанартайгаар үнгэргэхэ. Зохиол шэнжэлхэдээ, хурагшадыг болоһон үйлэ хэрэгтэ, үйлэдэгшэ нюурнуудта өөрын хандалга, сэгнэлтэ хүүлэжэ хургах. Тус Ажалай программа хурагшадыг алиш талаһаан хүгжөөн хургахыг (УУД) хараална. Литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ уран үгэдэ хурагшадтай анхаралтайгаар хандасыг хүмүүжүүлгэ үргэлжэлүүлэгдэнэ: нэгэ темээр олон авторнуудтай хараа бодолыг зэргэсүүлжэ һурана, уншагшын мэдэсэ һонирхол үргэдхэнэ. Литературна уншалгын хэшээлэй зорилгонь хэлэлгэ хүгжөөлгэ мүн зандаа. Эндэһээ уламжалан хурагшадтай үгын нөөсэ баяжуулха, тодо, уран хэлэлгэ хүгжөөхэ, зүбөөр асуудалнуудыг табиха ба ойлгохо, өөрынгөө һанал бодол баримталжа хургах, текстүүдыг зохиожо хургах элдэб ажал ябуулагдахаар хараалагдана. Литературоведческэ заршам литературна творчествын бүхы һалбаринуудыг – аман зохиол, буряад литературын классика, мүнөө үеын хүүгэдэй буряад литература, Россиин арадуудтай литературна зохиолнуудыг үзэхөөр хараална. Мүн баһа литературын гол жанрууд: онтохонууд, расказууд, шүлэгүүд, баснинууд, драматическа зохиолнууд уншагдаха. Энэ заршам хүтэлбэри болгожо зохиолой анализ хэхэдээ, уран зохиолой темэ, проблематика, идеяг удха, түхэл, уран арга, композици анхарха. Түрэлхи хэлэнэй хэшээлнүүдэй гол удхань эдир хурагшадтай буряад арадайнгаа ёһо заншалнууд, хургаал заабаринууд тухай мэдэсэтэй боложо, саашадаа сахижа ябахаар табигданхай.

Литературна уншалгын хэшээлнүүдэй дүнгүүд.

Ухибуунэй өөрын хугжэлтын дунгууд (личностные результаты):

- эрдэм нуралсалда хайн хандасатай болохо;
- хүмүүнэй абари зангыень үйлэ хэрэгээрнь сэгнэхэ;
- уран зохеолнуудай удха болон түхэлнүүдтэ һонирхол бүрилдэхэ;
- өөрынгөө ябадал литературна геройнуудай ябадалтай зэргэсүүлхэ;
- зохеолой геройнуудай сэдхэлэй болон бодолнуудайнь юртэмсэ ойлгохо, бодомжолхо; - уншанан зохеолой геройнуудта өөрын сэгнэлтэ үгэхэ шадабаритай болохо; - түрэл арадтаа, түрэлхи хэлэндээ унтаршагүй дурлал түрэхэ. - нигүүлэсхы хайхан сэдхэл хүмүүжүүлэгдэхэ; - амитанай аймагай түлөө харюусалга мэдэрхэ.

Бээ гурмишуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- нуралсалай зорилго шийдхэхэ аргуудые мэдэрхэ;
- табиһан зорилгодоо тааруулан, ажаябуулгаяа түсэблэхэ хөөрэлдөөндэ хабаадалсаха;
- текстнүүдтэй хүдэлхэ үгтэһэн тусхайта тэмдэгүүдые ойлгохо;
- уншагшын, соносогшын, харагшын үүргэ һэлгүүлжэ шадаха;
- даабари дүүргэхэдээ, эдэбхи гаргаха; -өөрынгөө шадабари, мэдэсэ зүбөөр сэгнэхэ.
- бээ даанги ажал эмхидхэхэ **Орион тойроние шудалха**

шадабари (познавательные УУД):

- тестнүүдэй удхыень ойлгохо, хубинуудта хубааха ;
- уран зохеолнуудые научна- познавательна текстнүүдһээ илгаруулха;
- уран зохеолой темэ болон гол бодолыень тодорхойлохо;
- текст дотор табихан асуудалда харюу олохо;
- номой удха зурагуудаар гаргаха;
- уран уншалгада хэрэглэгдэхэ номой толинуудые мэдэхэ;
- уран үгын удхыень тайлбарилха;
- харша болон дүтэрхы удхатай үгэнүүдые олохо; -зохеолой геройнуудые зураглаха үгэнүүдые шэлэхэ; -танигдаагүй үгэнүүдэй удхыень текст соо тухайлха. **Харилсаха шадабари**

(коммуникативные УУД):

- бүлэгэй ажалда һонирхол үзүүлхэ;
- хүнэй һанамжа зүбөөр ойлгохо, тэрээндэ хүндэтэйгөөр хандаха;
- хамтын ажал анхарха, өөрынгөө һанамжа оруулха;
- нравственна ойлгосонуудые(хани барисаан, түрэл гарал, гэр бүлэ, үетэн нүхэд) мэдэрхэ;
- хамтын ажалдай дүн сэгнэхэ;
- аха зоной контекстнэ хэлэлгэ ойлгохо. **Түрэлхи**

хэлээр шадабари (предметные результаты):

- зохеол бүхэли үгэнүүдээр уншаха;
- элдэб авторнуудай шүлэгүүдые сээжээр уншаха;
- зохеолой нэрээрнь удхыень тайлбарилха;
- зохеолой нэрэ гол бодолтойнь зэргэсүүлхэ;
- текст соо юрэ хөөрэлгэ, зураглал, бодомжолго олохо;
- арадай аман зохеолой удха мэдэхэ;
- уран зохеолнуудай авторнуудые мэдэхэ;
- текст соо хүниие зураглаһан уран аргуудые олохо;
- уран зохеолой жанрай гол шэнжэнүүдые мэдэхэ;
- текстнүүдые интонационно зүбөөр уншаха; -
- үгтэһэн темэдэ багахан хөөрэлгэ бэлдэхэ.

2 классай түрэлхи литературынын хэшээлдэ һурагшадай мэдэсэ, шадабариды табигдаха гол эрилтэнүүд

Һурагшад иимэ юумэнүүды мэдэхэ ёһотой:

- Үзэһэн зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрые;
- Үзэһэн зохёолойнгоо гол үйлэнүүды (сюжет), геройнууд, тэдэнэй хоорондохы ханы харилсаан тухай;
- программаар хараалагдаһан сээжэлдэхэ ёһотой зохёолой хэһэгүүды, шүлэгүүды.

Һурагшад иимэ юумэ хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохёолшынын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалы хөөрөжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүды бусад олон юрын үйлэнүүдһээ илгажа;
- зохёол соохы үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие, сагые, тэрэнэй хойшолонгые элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргууды, байгаалиин зураглалнууды текст сооһоо илгажа;
- зохёолой геройдо өөрын хэһэн хэрэг, үйлэ, хэлэһэн һанал бодолынын баримталан, характеристикэ үгэжэ;
- уран зохёол болон хрестоматы соохы текст зүбөөр, тодорхойгоор уншажа;
- сээжэлдэһэн зохёолоо тодоор, уранаар уншажа;
- багашаг эпическэ зохёол болоод ехэ зохёолой хэһэгүүды тобшоор, удхадань дүтэрхыгөөр, түүбэрилэн найруулан бэшэжэ;
- зохёолой герой тухай хөөрөжэ;
- багаһан эпическэ зохёолой удхаар түсэб табижа;
- өөрынгөө дураар уншаһан зохёол тухайгаа һанамжыа, ойлгоһоноо өөрынхээрээ хөөрөжэ;
- уран зураашадай гоё һайхан зураг тухай ойлгоһоноо, һанамжыа хэлэжэ. — “Түрэлхи литература” болоод уншаһан ном соохы тайлбари үгэдэг оньһо хэрэглэжэ.

2 классай түрэлхи литературынын хэшээлдэ һурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэ хугжөөлгөөр хэгдэхэ ажалай гол янзанууд

- Уран зохёолой, түрэлхи литературынын ном соо оруулагдаһан зохёолой хэһэгүүды тодорхойгоор уншалга.
- Уран зохёолһоо сээжэлдэһэн хэһэгүүды, шүлэгүүды тодо һонороор, уранаар хэлэлгэ. - Рассказууды, ехэ прозаическэ зохёолой хэһэгүүды удхадань дүтэрхыгөөр, тобшоор, шэнжэлэн хөөрөхэһөө гадна, бэшэг дээрэ тэрэнээ найруулан бэшэлгэ.
- Тиһхэдээ байгаалиин үзэгдэл, геройн түхэл шарай, гэр соохы байдал г.м. зураглан хөөрэлгэ ба бэшэлгэ.
- Үзэһэн, уншаһан зохёолой удхаар ойлгоһоноо, мэдэхэ болоһон юумээ өөрынгөө үгөөр хөөрэлгэ, зохёолго бэшэлгэ, табигдаһан асуудалда дүүрэн харюу хэлэлгэ, мүн баһа бэшэмэл харюу бэлдэлгэ, литературна герой тухай рассказ зохёожо хөөрэлгэ, тэрэнээ зохёон бэшэлгэ. - Түрэлхи литературынын ном соо ороһон багашаг зохёолой текстын удхаар түсэб табила. - Хараһан, үзэһэн, дуулаһан, мэдэхэ болоһон юумээ уранаар зураглан хөөрэлгэ, рассказ зохёожо туршалга, удхатай онтохоной, рассказай болоод зарим басниин удхаар инсценировка бэшэлгэ.
- Уншаһан һонин зохёол, уран зураг, хараһан кино, теле-дамжуулга тухай һанамжыа хөөрэлгэ.

Түрэлхи хэлэн программын байгуулга ба удха.

4-дэхи анги

Түрэлхи хэлэн гэхэн 4-дэхи ангиин программын байгуулга ба удха.

Эхин хургуулида түрэлхи хэлэн хуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гээшэ. Түрэлхи хэлэн үзэлгэ болбол имагтал түхэл янза дүрсөөр харуулдаг дээрэһээ хурагшадые арад зондоо үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай. Хурагшадта түрэлхи хэлэн шудалан үзүүлхэдээ, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, хайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна, буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэһэлэн, хайнаар ойлгуулха, ухаан сэдхэлдэнь шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ гэхэн шухала зорилгонууд табигдана. Багша хадаа хэшээл бүхэндөө түрэлхи хэлэнэй хүмүүжүүлхы үүргэнүүдые шударгыгаар бээлүүлхэ уялгатай. Хуралсал-хүмүүжүүлгын зорилгонууды бээлүүлгэдэ, үхибүүдэй наһанай арга боломжо хараадаа абадаг дээрэһээ нэгэдэхи шатада эхин классуудай хурагшад уншажа, хөөрөжэ хурана.

Түрэлхи хэлээр ба уншалгаар 1-4-дэхи классуудай хурагшадтай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ

Уншалгын дадал сэгнэлгэ

1-дэхи класста уншалгын дадал хадаа «Үзэглэл» ба «Уншаха ном» соохи текст хурагшадтай хэр зэргэ уншадаг болоһые ажаглалга дээрэһээ сэгнэгдэхэ ёһотой. Текст дээрэ хүдэлхэ шадабари хараадаа абан, класс бүридэ программын эрилтын үндэһөөр табигдаһан хэмжээ баримталан, хурагшадтай уншалгын дүршэл сэгнэхэ.

«5» сэгнэлтэ хэрбээ:

- а) 1-дэхи классай хурагшын үгэнүүдые бүхэлээр (3-4 үгэнүүдые -үенүүдээр), хэлгэн, хазагайруулангүй, үзэг гээнгүйгөөр, удаан аялганууды зүбөөр, запятой, точкын һүүлдэ зогсолто зүбөөр хэрэглэн уншахадань;
- б) 2-4-дэхи классуудта удхын сохилто баримталан, сэгнэлтын тэмдэг зүбөөр илган уншахадань; уншаһан текстын гол удха зүбөөр ойлгоод, хэлэжэ, хөөрөжэ шадаа хаань;
- в) 3-4-дэхи классуудтай хурагшадта уншаһан текст хубинуудта хубаажа шадаа хаань;
- г) шүлэг сээжээр хэлэхэдээ, үгэнүүдээ зүбөөр, нэгэшье торонгүй, уран гоёор уншаһан байхадань табиха.

«4» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын:

- а) уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа хаань, сэгнэлтын тэмдэгэй хойно (точко, запятой, асууһан ба шангадхаһан) зогсолто хээгүй хаань;
- б) сээжээр уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа хаань гү, али сэгнэлтын тэмдэг хоолойгоороо илгаагүй хаань, уншаһан текстынгээ удха зүбөөр ойлгобошье, тэрэнээ тодо бэшээр найруулан хөөрөө хаань;
- в) уншаһанаа хөөрөжэ үгэхэдөө, зарим нэгэ ушарта торолсожо, багшын туһаламжаар заһажа хэлэһэн байхадань табиха.

«3» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын:

- а) уншахадаа, үгэ хазагайруулжа гү, али үгэ ба үенууды хэлгүүлжэ, орхижо, 4-5 алдуу гаргаа хаань, эли тодоор уншаагүй хаань;
- б) уншаһан текстынгээ гол удха багшын туһаламжаар хэлэжэ шадаа хаань;
- в) сээжээр уншахадаа, текст гүйсэд мэдэхгүй, сэгнэлтын тэмдэгүүдтэ зогсолто хээгүй хаань;
- г) хэлэлгэ соогоо алдуу гаргахдаа (үгэ буруу хэрэглэхэ, мэдүүлэл дутуу, үсөөн үгэтэй г.м.), уншаһан текстынгээ удаа дараа алдаашье хаа, найруулан хэлэжэ шададаг байхадань табиха.

«2» сэгнэлтэ хэрбээ нурагшын:

- а) үгэ бүхэниие таһалдангяар, сэгнэлтын тэмдэгтэ зогсолто хэнгүй уншахада, 6-наа үлүү алдуу гаргахадань;
- б) сээжээр уншаха текстынгээ ехэнхи хубие мэдэхэгүйдэ, абяан ба үзэгүүдые хазагайруулжа, 6-наа үлүү алдуу гаргахадань;
- в) уншаһан текстынгээ гол удха хэлэжэ шадаагүй хаань;
- г) текстын удхын удаа дараа найруулан хэлэжэ шададаггүй, хэлэлгэдээ олон алдуу гаргадаг байхадань табиха.

Нуралсалай жэлдэ уншалгаар нурагшадай дадал саг үргэлжэ шалгагдажа байха ёһотой (четверть бүхэнэй һүүл багаар). 1-4-дэхи клаасуудта нурагшадай уншаагүй тусхай текст ондоо ном сооһоо абтаха, нурагша бүхэнэй дүршэл шалгахын тула нэгэ текст хэрэглэхэ.

Календарна - тематическа түсэб
Неделидэ 2 саг, жэл соо 68 час.

№	Темэ	Үгтэһэн саг
1	«Мэндэ амар, хургуули!» Б.Гармаев	1
2	Түрэлхи хэлэн. (шүлэг)	1
3	Ч.Цыдендамбаев «Намарай ой соо».	1
4	«Бургааһан түүдэг» .Б-Б. Намсарайн	1
5	«Галуудай бусалган» .Ц-Д.Хамаев	1
6	«Намар». А.Жамбалон	1
7	«Залуухан хуһан» А.Жамбалон	1
8	«Булаг». Б-Б.Намсарайн	1
9	«Нютагаймнай сэсэгүүд». Ц-Д.Будаев	1
10	«Шубуухай» . Б.Жанчипов, Ш-Х.Базарсадаева	1
11	«Хэн найм, хэн мууб» Д. Жалсараев	1
12	«Мартамхай Мархай». А. Мангатханов	1
13	«Аягүй ушар» Б.Санжин	1
14	«Дохолон хүн» Д.Ошоров	1
15	«Үгытэй үншэн басаган»	1
16	«Үгытэй үншэн басаган»	1
17	Шалагалтын уншалга	1
18	«Һарада гараһан найхан басаган»	1
19	«Хитаахан хүүбүүн»	1
20	«Гурбан таабари»	1
21	«Аргатай түлэшэн»	1
22	Таабаринууд	1

23	Онъһон үгэнүүд.	1
24	Жороо үгэнүүд.	1
25	«Үбэл». Б-Ж.Гармажапов	1
23	«Саһан» Ц.Б.Бадмаев.	1
24- 26	«Далитай ҮхибҮҮд» Ч.Р.Намжилов «Түрүүшын саһан». Ц-Д.Дондогой «Һонирхолтой асуудал». Г. Бадмаева	3
27	«Үбэлэй ааша». К.Ушинский	1
28	«Боосоогоо алдапан Булад» Д.Ошоров	1
29	«Ёлкын дэргэдэ». Ш.Нимбуев	1
30	«Ёлкын дуун» Б.Бальжинимаев	1
31	«Үбгэн буурал үбэлнай».	1
32	Шалагалтын уншалга	1
33	Б.Д.Абидуев Муура багша.	1
34	Цырен-Базар Бадмаевич Бадмаев Үбэл ерэбэ.	1
35	Цырен-Дулма Доковна Додокова Саһан хүгжэм.	1
36	Гунга Гомбоевич Чимитов Сухалтай үбэл.	1
37	Эрдэни Чимитович Дугаров Минии гүлгэн.	1
38	Сагаан һараар... М. Чойбонов	1
39	Сагаалган тухай.	1
40	Сагаалганай һайндэрээр! А. Доноев	1
41	Сагаалган. Ц.Цырендоржиев	1
42	Арбан хоёр жэл. Г. Дашабылов	1
43	Сагаалганай бэлэг. Г. Бадмаева	1
44	Табан хушуу мал. Г.Чимитов	1

45	Гэнтын ушарал. М.Осодоев	1
46	Табан нүхэд. Г.Чимитов	1
47	Бүхэ барилдаан тухай. Ц. Номтоев	1
48	Нур харбаан. Ц. Номтоев	1
49	Мори урилдаан тухай. Ц. Номтоев	1
50	Шагай наадан. Л.Линховоин	1
51	Шатар (буряад онтохон).	1
52	Шалагалтын уншалга	1
53	Хабар ерэбэ. Ц.Цыдыпова	1
54	Шүлэгүүд.	1
55	Бэлэг. Г.Бадмаева	1
56	Ц-Д.Дондогой «Эжымни гамтайхан»	1
57	Шубуудай бусалгын болзор. Ц.Цыдыпова	1
58	Ю.Гагарин – түрүүшын космонавт. Д.Ошоров	1
59	Аша хүбүүн. М.Осодоев	1
60	Гал могой жэл. Ц-Ж.Жимбиев	1
61	Батын үбгэн баабай. Ц.Номтоев	1
62	Ц.Номтоев «Хушоо»	1
63	Асуудал ба даабаринууд.	1
64	Тэхэ бабанын түүхэ. Б.Абидуев	1
65	Уран дархан. Ф. Цыренжапов	1
66	Буряад орон тухай шүлэгүүд.	2
-67		
68	Шалгалтын хүдэлмэри.	1

Нурагшадай хэр зэргэ уншадаг болохыг ажаглалга дээрээ сэгнэхэ ёһотой. Текст дээрэ хүдэлхэ шадабари хараадаа абан, класс бүридэ программын эрилтын үндэһөөр табигдаһан хэмжээ баримталан, нурагшадай уншалгын дүршэл сэгнэхэ.

«5» сэгнэлтэ хэрбээ:

- а) 1-хи классай нурагшын үгэнүүдыг бүхэлээр (3-4 үгтэй үгэнүүдыг – үгнүүдээр), һэлгэн, хазагайруулангүй, үзэг гээнгүйгөөр, удаан аялгануудыг зүбөөр хэрэглэн уншахадань;
- б) 2 – 4-хи классуудта удхын сохилто баримталан, сэгнэлтын тэмдэг зүбөөр илган уншахадань; уншаһан текстын гол удха зүбөөр ойлгоод, хэлэжэ, хөөрөжэ шадаа һаань;
- в) 3 – 4-хи классуудай нурагшадта уншаһан текст хубинуудта хубаажэ шадаа һаань;
- г) шүлэг сээжээр хэлэхэдээ, үгэнүүдээ зүбөөр, нэгэшье торонгүй, уран гоёор уншаһан байхадань табиха.

«4» сэгнэлтэ хэрбээ нурагшын:

- а) уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа һаань, сэгнэлтын тэмдэгтэй хойно (точко, запятой, асууһан ба шангадхаһан) зогсолто хээгүй һаань;
- б) сээжээр уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа һаань гү, али сэглэлтын тэмдэг хоолойгоороо илгаагүй һаань; уншаһан текстынгээ удха зүбөөр ойлгобошье, тэрэнээ тодо бэшээр найруулан хөөрөө һаань;
- в) уншаһанаа хөөрөжэ үгэхэдөө, зарим нэгэ ушарта торолсожо, багшын туһаламжаар заһажэ хэлэхэн байхадань табиха.

«3» сэгнэлтэ хэрбээ нурагшын:

- а) уншахадаа, үгэ хазагайруулжа гү, али үгэ ба үгнүүдыг һэргүүлжэ, орхижо, 4-5 алдуу гаргаа һаань, эли тодоор уншаагүй һаань;
- б) уншаһан текстынгээ гол удха багшын тухаламжаар хэлэжэ шадаа һаань;
- в) сээжээр уншахадаа, текст гүйсэд мэдэхэгүй, сэглэлтын тэмдэгүүдтэ зогсолто хээгүй һаань;
- г) хэлэлгэ соогоо алдуу гаргахдаа (үгэ буруу хэрэглэхэ, мэдүүлэл дутуу, үсөөн үгтэй г.м.), уншаһан текстынгээ удаа дараа алдаашыг һаа, найруулан хэдэжэ шададаг байхадань табиха.

«2» сэгнэлтэ хэрбээ нурагшын:

- а) үгэ бүхэниг таһалдангаар, сэглэлтын тэмдэгтэ зогсолто хэнгүй уншахада, 6-һаа үлүү алдуу гаргахадань;
- б) сээжээр уншаха тектынгээ ехэнхи хубииг мэдэхэгүйдэ, абьян ба үзэгүүдыг хазагайруулжа, 6-һаа үлүү алдуу гаргахадань;
- в) уншаһан тектынгээ гол удха найруулан хэлэжэ шадаагүй һаань;
- г) текстын удхын удаа дараа найруулан хэлэжэ шададаггүй, хэлэлгэдээ олон алдуу гаргадаг байхадань табиха.

Багшада хэрэглэгдэхэ литература:

1. Буряад хэлэн, уншалга, хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Буряад хургуулийн программанууд, 1 – 4 классуд. / Зохёогшо Д.Д.Ошоров. – 2-долхи хэблэл. – Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2004 – 44 х.
2. Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ / Харюусалгата редакторнууд Ц.Б.Цыренова, Б.Б.Жалсанов. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2007. – 36 х.
3. Класшаа гадуур уншаха ном: Үндэһэн буряад хургуулийн 4-хи классай «Түрэлхи хэлэн» гэхэн нуралсалай номдо хрестоматии. /Ц.Б. Цыренова. С.Д. Будаев, Ж.Ц. Эрдынеева. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2008. – 160 х., зураг.
4. Түрэлхи хэлэн: Үндэһэн буряад хургуулийн 2-дохи класста уншаха ном: 2 хубитай. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, СПб.: «Просвещени» хэблэлэй филиал, 2006. – 2 х., зураг.
5. Түрэлхи хэлэн: Үндэһэн буряад хургуулийн 3-дахи классай нуралсалай ном: 2 хубитай. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2007. – 128 х., зураг.

Нурагшада хэрэглэгдэхэ литература:

1. Класшаа гадуур уншаха ном: Үндэһэн буряад хургуулийн 4-хи классай «Түрэлхи хэлэн» гэхэн нуралсалай номдо хрестоматии. /Ц.Б. Цыренова. С.Д. Будаев, Ж.Ц. Эрдынеева. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2008. – 160 х., зураг.
2. Түрэлхи хэлэн: Үндэһэн буряад хургуулийн 2-дохи класста уншаха ном: 2 хубитай. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, СПб.: «Просвещени» хэблэлэй филиал, 2006. – 2 х., зураг.
3. Түрэлхи хэлэн: Үндэһэн буряад хургуулийн 4-дахи классай нуралсалай ном: 2 хубитай. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2007. – 128 х., зураг.
4. Ажалай дэбтэр. 2-дохи класс. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг», 2009.
5. Ажалай дэбтэр. 4-дэхи класс. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг», 2009